

Інформаційна довідка щодо засад сучасної ветеранської політики*

***Анотація.** Інформаційна довідка містить результати аналізу заходів державної політики щодо ветеранів війни та членів їхніх сімей, основні досягнення та виклики. Акцентовано увагу на концептуальних проблемах законодавства в частині оновлення системи соціальної підтримки ветеранів війни. Зазначено напрями вдосконалення інституційних та організаційних засад ветеранської політики.*

***Ключові слова:** ветеран війни, ветеранська політика, система соціального захисту, пільги, система підтримки переходу ветерана від військової служби до цивільного способу життя.*

Вступ

Повномасштабне військове вторгнення посилило виклики, пов'язані із формуванням та реалізацією ветеранської політики в Україні. Проблеми загострилися у зв'язку із збільшенням кількості ветеранів війни, а також зростанням невідповідності між потребами ветеранів і рівнем спроможності держави їх забезпечити. На ефективність сучасної ветеранської політики вплинули структурні недоліки системи державного управління, фрагментарне та ситуативне оновлення застарілого законодавства, недостатність ініціатив суспільства у сприянні реінтеграції ветеранів війни.

Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року¹ передбачає формування нової моделі* ветеранської політики України, у тому числі осучаснення інституційного підходу до її реалізації (централізований та децентралізований рівень).

Основна частина

Загальні положення. Виокремлення напряму державної політики (або зміна моделі певної політики) відбувається як відповідь на проблеми суспільного розвитку. Сутність державної політики проявляється у системі принципів і методів діяльності, які відображають основні пріоритети та очікувані результати.

Затяжний характер зовнішньої збройної агресії спричинив масштабну мобілізацію в Україні. Безпосередня участь особи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримуванні збройної агресії є підставою для набуття статусу ветерана війни. Станом на грудень 2025 року в Україні налічувалося близько 1,5 млн ветеранів і ветеранок, включно з

¹ Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року : затверджена розпорядженням КМУ від 29.11.2024 р. № 1209-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2024-%D1%80#n12>

* Модель на основі циклу політики – схема послідовних дій щодо: визначення потреб ветеранів та членів їхніх сімей (Модуль 2); розробка та імплементація – формування проєктів цільових програм ветеранської політики (Модуль 3); моніторинг реалізації та міжвідомча взаємодія – координація між уповноваженими суб'єктами (Міністерство у справах ветеранів України, місцеві громади) та іншими учасниками суспільних відносин.

тими, хто отримав інвалідність внаслідок війни². Кількість ветеранів постійно зростає і за прогнозами після завершення активної фази війни до категорії ветерани та членів їхніх сімей належатиме приблизно дев'ять мільйонів осіб. Ще два роки тому у програмних урядових документах щодо заходів ветеранської політики ця цифра зазначалася у п'ять-шість мільйонів осіб³.

В оновленому звіті World Economic Outlook Міжнародного валютного фонду (МВФ) населення України зменшилося з 41 млн у 2021 році до 32,86 млн у 2025 році. З припиненням війни чисельність населення стабілізується і навіть зросте приблизно до 33,94 млн у 2030 році⁴. Згідно із такими даними, у структурі населення України чисельність ветеранів війни та членів їхніх сімей складатиме 26,5 % від загальної кількості населення (Рис. 1).

Рис. 1.

Зазначене перетворює ветеранську політику з «вузькоспеціалізованої» у системну державну політику, яка охоплює широкий спектр соціальних, економічних і політичних аспектів життя значної частини населення.

Іншим, не менш важливим аспектом, є частка ветеранів у структурі працездатного населення України, оскільки на цю частину населення припадає основне навантаження щодо забезпечення державних соціальних гарантій. Станом на 2024-2025 роки кількість працездатного населення України за різними оцінками варіюються від 12,5 млн (Київська школа економіки) до 9,5 млн працюючих осіб (Український інститут майбутнього) на підконтрольній території, але з тенденцією до зниження⁵. Для прикладу, у США станом на 2024 рік кількість ветеранів становила 14 млн осіб або 6 % працездатного населення

² Ветеранів в Україні стає більше: як зміниться їх кількість після завершення війни. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/veteraniv-ukrayini-stae-bilshe-k-zminitsya-1764664391.html#:~:text=>

³ Нові концептуальні підходи до ветеранської політики в Україні формуються під час ветеранських форумів. URL: <https://www.golos.com.ua/article/382136>

⁴ Global Economy in Flux, Prospects Remain Dim. October 2025. URL: <https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2025/10/14/world-economic-outlook-october-2025>

⁵ Населення України: скільки залишиться людей у країні до 2030 року – оцінки KSE. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/naselennja-ukrajini-skilki-zalishitsja-ljudej-u-krajini-do-2030-roku-otsinki-kse.html>

держави⁶. Варто зазначити, що ветерани російсько-української війни є новою соціальною групою, переважна частина якої належить до осіб працездатного віку, тому перед державою та суспільством постає надскладне завдання уникнути помилкової та несправедливої щодо ветеранів / ветеранок політики, налагодити відверту та прозору комунікацію щодо перспектив і гарантій реінтеграції у цивільне життя, реалістичності й прогнозованості таких очікувань, забезпечити гідний рівень життя та необхідну підтримку.

У загальному контексті ветеранська політика повинна передбачати інклюзивний та недискримінаційний підхід і фактично мати два виміри (Рис.2):

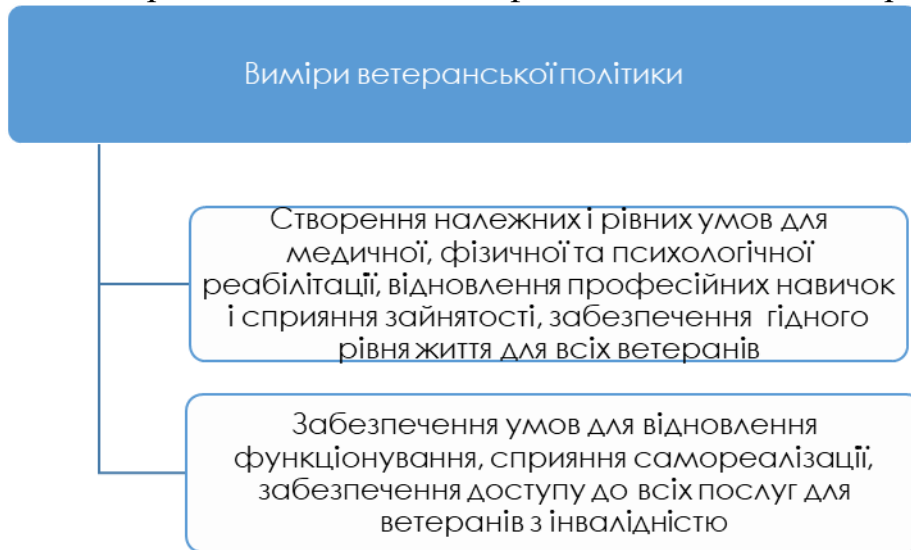

Рис. 2.

Організаційно-правові засади соціального та правового захисту ветеранів війни. Законодавство про соціальний захист ветеранів війни не характеризується чіткою системністю та комплексністю. Оновлення потребують нормативні положення щодо змісту статусу ветеранів в аспекті функціонування системи сприяння повернення до цивільного життя.

Заходи із соціального захисту ветеранів / ветеранок війни охоплюють значну кількість людей із різними потребами та опосередковується нормами законів України: «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»⁷, «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики»⁸, «Про загальнообов’язкове

⁶ Number of veterans in the United States in 2024, by gender. URL: https://www.statista.com/statistics/250271/us-veterans-by-gender/?_gl=1*fjwmhe*_up*MQ..*_gs*MQ..&gclid=Cj0KCQiApfjKBhC0ARIsAMiR_ItpEbLbPbxFrNk900J3zaMqeqUyYIUkRlqm2x-p585ajY8Lcta83dEaApyAEALw_wcB&gbraid=0AAAAADtyRkvbnAcaNd8CE0M2Rb7FY75f4

⁷ Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#n577>

⁸ Про внесення змін до Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» щодо формування комплексного підходу до внутрішньої політики у ветеранській сфері : Закон України від 11 березня 2025 року № 4285-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4285-20#Text>

державне соціальне страхування на випадок безробіття»⁹, «Про зайнятість населення»¹⁰.

До системи законодавства щодо соціального та правового захисту ветеранів війни слід віднести й інші закони, норми яких передбачають пільги або особливості реалізації соціальних прав, зокрема: Кодекс законів про працю України (гарантії трудових прав), «Про фахову передвищу освіту» (щодо освітніх пільг), «Про зайнятість населення» (гарантії працевлаштування та професійного навчання); Основи законодавства України про охорону здоров'я, «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», «Про реабілітацію осіб з інвалідністю» (гарантії у сфері охорони здоров'я, право на реабілітацію); «Про безоплатну правову допомогу» (пільги щодо правової допомоги); Податковий кодекс України (податкові пільги); закони про державний бюджет тощо¹¹.

Загалом законодавством передбачено понад 40 видів соціальних пільг і гарантій для ветеранів, а також членів їхніх сімей, які можна класифікувати за сферами (Рис. 3):

Рис.3.

Основні досягнення та виклики. Мережа закладів соціального захисту населення виявилася нездатною задовольнити потреби ветеранів у сфері

⁹ Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття : Закон України від 23 вересня 1999 року № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1533-14#Text>

¹⁰ Про зайнятість населення : Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

¹¹ Інформаційна довідка щодо соціального захисту та надання окремих статусів Захисникам / Захисницям України, членам їх сімей. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/inform_references-hsp/73610.html

соціального захисту¹². Наразі відбувається перехід до сервісних служб – системи цифрових та офлайн послуг, які забезпечать військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей зручний доступ до соціального захисту, реабілітації, житла, освіти та інших пільг, зокрема через портал «Ветеран Про» у застосунку «Дія», реалізуючи принцип «єдиного вікна». Міністерство у справах ветеранів України здійснює заходи з оцифрування основних сервісів¹³.

Цифровізація здатна значно покращити управління фінансовими потоками, які виділяються на фінансування заходів ветеранської політики, зменшити корупційні ризики, забезпечити цільове використання коштів та посилити довіру з боку ветеранів до органів державної влади. Окрім того, функціонує Єдиний державний реєстр ветеранів війни¹⁴, метою якого є облік осіб та інформації щодо реалізації права на соціальний захист; адміністрування потреб ветеранів та координації діяльності органів державної влади та/або органів місцевого самоврядування з питань соціального захисту ветеранів війни та членів їхніх сімей.

Бойові травми потребують тривалого періоду лікування та реабілітації. З 2002 року відбувається перехід від медичної до біопсихосоціальної моделі реабілітації¹⁵. З прийняттям Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»¹⁶ вирішена проблема фрагментарності законодавчого регулювання процесу реабілітації. Створюється система медико-соціальної реабілітації ветеранів війни, у рамках якої надання реабілітаційної допомоги забезпечується у кластерних і надкластерних медзакладах¹⁷ з фокусом на командну роботу мультидисциплінарних команд та забезпечення комплексного відновлення після бойових травм. Водночас нерозвиненим у наданні реабілітаційних послуг є застосування технологій штучного інтелекту (далі – ШІ). ШІ здатний трансформувати послуги системи охорони здоров'я в цілому, підвищуючи точність діагностики, персоналізуючи плани лікування та прогнозуючи наслідки для здоров'я. Технології на основі ШІ можуть аналізувати медичні записи та інші дані, щоб допомогти приймати більш обґрунтовані рішення щодо догляду за станом здоров'я ветерана, особливо у лікуванні хронічних захворювань,

¹² Оглядове досьє щодо забезпечення супроводу військовослужбовців після завершення служби у зв'язку з оголошенням демобілізації. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/review_files-hsp/75372.html

¹³ Деякі питання запровадження електронного посвідчення ветерана: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 лютого 2022 р. № 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/139-2022-%D0%BF#Text>

¹⁴ Про Єдиний державний реєстр ветеранів війни: Постанова Кабінету Міністру України від 14 серпня 2019 р. № 700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2019-%D0%BF#Text>

¹⁵ Оглядове досьє щодо проблем законодавчого регулювання реабілітації військовослужбовців і ветеранів війни. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/review_files-hsp/74582.html

¹⁶ Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>

¹⁷ В Україні впроваджується нова концепція формування мережі реабілітаційних центрів. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/v-ukraini-vprovadzhuetsja-nova-koncepcija-formuvannja-merezhi-reabilitacijnih-centriv>

моніторингу психічного здоров'я та упорядкуванні процесу подання заяв, у тому числі на реабілітаційні послуги.

Існують системні проблеми, які стосуються надання медичної допомоги та реабілітації поранених військовослужбовців / ветеранів війни, протезування (у разі необхідності) і процесу проходження військово-лікарської комісії під час лікування після поранення і встановлення придатності для подальшого проходження військової служби. На їх вирішення розроблено законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення права військовослужбовців, ветеранів та військовополонених, яких звільнено з полону, на належну медичну допомогу, реабілітацію, протезування» (реєстр. № 13704-д від 14.11.2025)¹⁸.

Доволі слабо розвиваються послуги психологічної допомоги та реабілітації військовослужбовців, ветеранів, а також членів їхніх сімей. Через недослідженість проблеми на методологічному рівні не напрацьовано стандарти надання психологічно-реабілітаційних послуг, що призводить до нерозуміння того, як мають надаватися ці послуги. Впровадження системи оцінювання психологічного стану та реабілітації гальмується відсутністю потрібної кількості фахівців із кризової психології. Наразі Міністерство оборони України реалізує пілотний проект психологічної реабілітації військовослужбовців, у якому основний акцент робиться на психологічному відновленні¹⁹.

Особливість сучасної ветеранської політики полягає у забезпеченні не тільки заходів соціального захисту, а й у створенні системи повернення ветерана з військової служби до цивільного життя. Розроблена Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року²⁰. Участь ветеранів у системі повернення триватиме обмежений час. Система заходів базується на клієнтоцентрованому підході з урахуванням принципу континууму послуг (тобто послідовності), а фахівець із супроводу ветерана здійснює первинний скринінг (визначає потреби), розробляє інструменти (способи) забезпечення потреб, організовує перенаправлення до відповідних надавачів послуг та здійснює супровід відповідно до протоколів, щоб гарантувати ефективність наданих послуг.

Зміні підлягають концептуальні підходи до визначення поняття «ветеран війни», зокрема розмежування законодавчого регулювання правового статусу ветеранів війни радянського періоду та правового статусу захисників України,

¹⁸Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців, ветеранів та військовополонених, яких звільнено з полону, на належну медичну допомогу, реабілітацію, протезування (реєстр. № 13704-д від 14.11.2025). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/58727>

¹⁹ 25 000 грн плюс кошти на родину: в Міноборони пояснили плани психологічного відновлення військових. URL: https://lb.ua/health/2024/11/04/643261_25_000_grn_plus_koshti_rodinu.html

²⁰ Стратегія формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках : Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 р. № 1350-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhhvalennia-stratehii-formuvannia-systemy-povernennia-z-viiskovoi-sluzhby-do-tsyvilnoho-zhyttia-na-period-do-2033-roku-1350r-311224>

членів їхніх сімей. Так, із метою удосконалення законодавства щодо ветеранів війни розроблено проект Кодексу України про захист державності, незалежності та статус захисників держави (реєстр. № 14265 від 28.11.2025), яким пропонується систематизувати законодавство щодо ветеранів війни шляхом прийняття кодексу, що складається з шести книг, положення яких визначають: принципи та завдання ветеранської політики, категорії ветеранів війни та їхні соціальні гарантії; функції Єдиного державного реєстру ветеранів щодо підтвердження та верифікації статусів ветеранів; порядок фінансування ветеранської політики та захист прав ветеранів, відповідальність за захист прав ветеранів; правовий статус ветеранів війн XX століття та членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війн XX століття, заходи їх державної підтримки; правовий статус ветеранів / ветеранок, ветеранів / ветеранок – іноземців та членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів / ветеранок – іноземців, заходи їх державної підтримки тощо²¹.

Висновки

Значимість завдань, поставлених перед Збройними Силами України й іншими військовими формуваннями, безумовно, свідчить про те, що належний рівень соціального захисту ветеранів війни (а також членів їхніх сім'ї) та перехід від військової кар'єри до цивільного життя є факторами, що обумовлюють необхідність у окремому напрямі державної політики. Більше того, ветеранська політика протягом найближчого десятиліття буде одним із основних напрямів діяльності як державних органів, так і органів місцевого самоврядування.

Наразі нова модель ветеранської політики перебуває на стадії становлення і поки що відображає принципи і методи старої, яка орієнтована виключно на пільги та соціальні виплати для ветеранів війни і членів їхніх сімей. Не заперечуючи значення соціальної підтримки ветеранів війни та членів їхніх сімей, а також із метою уникнення колапсу системи соціального захисту, у новій моделі ветеранської політики мають домінувати заходи реадaptaції, реабілітації та розвитку потенціалу ветеранів війни.

Зміни мають місце і в соціальній структурі ветеранської спільноти, що впливає на визначення потреб ветеранів війни та організацію необхідного правового й соціального захисту²². Наразі забезпечення деяких соціальних гарантій не набуло системного характеру або є складним для реалізації, зокрема через урегулювання особливостей їх надання на підзаконному рівні. Одним із способів вирішення зазначених проблем є систематизація законодавства шляхом кодифікації. Цінність кодексу як результату кодифікації полягає у тому, що відбувається ліквідація множинності норм і актів з одного й того ж предмета

²¹ Проект Кодексу України про захист державності, незалежності та статус захисників держави (реєстр. № 14265 від 28.11.2025). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/59012>

²² Інформаційна довідка щодо соціального захисту та надання окремих статусів Захисникам / Захисницям України, членам їх сімей. Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/hum_social_policy/inform_references-hsp/73610.html

регулювання; здійснюється уніфікація норм і в такий спосіб підвищується їх якість та зрозумілість для всіх учасників відповідних суспільних відносин.

Перспективною є цифрова трансформація ветеранської політики – це необхідне перетворення, яке забезпечує можливість держави впоратися з надзвичайними викликами щодо надання соціальної підтримки у великих масштабах точно, безпечно та з урахуванням персональних прав, обставин та індивідуальних потреб ветеранів війни.

Нова модель ветеранської політики в Україні поступово еволюціонує, але темпи розвитку занадто повільні. Коло учасників реалізації ветеранської політики має бути максимально широким, а сама політика – наскрізною, такою, що консолідує дії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громад, бізнесу, організацій громадянського суспільства. Із урахуванням зазначеного, планувати соціально-економічний розвиток держави та засади державної політики, у тому числі ветеранської, необхідно виходячи із нових реалій.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*